

Profiler i Tjust

Kyrkvärd med gårdsarkiv i åldrigt matsäcksskrin

Avskrift : Tidningsartikel Tisdagen den 9 november 1948

Ett gammalt rejält matsäcksskrin, järnbeslaget och stabilt med ett eller annat hundratal år på nacken kan det även sedan det tjänat ut som förvarningsplats för limpsmörgåsar och fårbogor tjäna ett nyttigt ehuru mindre materiellt ändamål som ger åtminstone den nutida betraktaren större lustförmågelser än den mest aptitretande matsäck. Ett skrin av det slaget har Tidningens medarbetare funnet hos kyrkvärden Elias Andersson i Larum, Hannäs, och en titt på innehållet kan faktiskt få den historiskt intresserade att slicka sig om munnen.

Kyrkvärden Andersson är förmodligen den av det vackra Hannäs invånare som bäst känner till vad som gammalt och fromt är inom kommunen, och intresset för flydda tider har avsatt spår i forskningarna inte bara när det gäller den egna slakten och gården utan också ifråga om en hel del annat som berör hans hemsocken. Denne gedigne jordbrukare, kyrkvärd och kommunale förtroendeman äger mer än de flesta en inneboende känsla för sambandet mellan nuet och det förgångna, han vet att varje generation är en länk i en kontinuerligt löpande utvecklingskedja och han förstår därför värdet av att behålla kunskap och kontakt med de människor och händelser som numera endast lever kvar i gulnade papper men vars livsgärning och resultat dock alltjämt kan avläsas i en kulturbygd. Man behöver inte tala så lång stund med Elias Andersson förrän man upptäcker att hans försynta person rymmer intressen långt utöver de vanliga och att han också tyst och stilla plockar fram än det andra som kan vara roligt att veta inte endast för honom själv utan också andra.

Ättartavla i sju led

Vem det där gamla präktiga matsäcksskrinet ursprungligen tillhört har den nuvarande innehavaren därav inte med säkerhet kunnat fastställa men han har i alla fall spekulerat över de sirligt målade initialbokstäver som pryder dess lock och tror sig med viss sannolikhet kunna räkna ut för vem det en gång tillverkades. Däremot framgår med största säkerhet en hel del annat av de

papper som skrinet nu rymmer. Där finns bl.a. kyrkvärdens egen ättartavla från någon gång i början på 1700-talet, då den först kände i släkten Olof Månsson var ägare till Larum. Till denne aktade förfader har Andersson letat sig fram under sina arkivforskningar och från honom har han en släktkedja i sju led klar, vars alla medlemmar suttit på gården. Från Olof Månsson har gården gått i arv på svärdssidan ända fram till kyrkvärlden hr Andersson mor; det var väl inte så lukrativt med lantbruk på 1800-talet varför hennes två bröder föredrog att ägna sig åt annan sysselsättning – den ene i Amerika – men genom systemen behölls gården i släktens ägo och eftersom det finnes söner där kan man hoppas på att den kommer att så förbli i oräknade framtidsled.

Olof Månsson – vars namn kan återfinnas i matsäcksskrinet på en gammal fullmakt från 1763 – efterträddes av son Nils Olofsson som gifte sig med Elisabeth de Trij – ett i orten inte okänt vallonnamn som burits av flera hannäsbör en gång i tiden enligt vad hr Andersson han upplysa om efter en titt på sina gamla papper. Det är förresten inte utan än att det där inslaget av vallonblod har satt sin prägel på kyrkvärdens eget utseende som inte verkar alldeles typiskt getapuliskt. Sedan har som sagt Larum bebotts av Olof Månssons ättlingar till den dag som i dag är. Detta betyder dock inte att de bott i samma boning som nu. Tidigare låg nämligen gårdens byggnader nere i byn men vid skifte på 1800-talet flyttades släktens hemvist till nuvarande plats. Den nuvarande mangårdsbyggnaden är uppförd 1882 och ekonomibygnaden någon gång på 1870-talet. I dag omfattar Larum c:a 80 ha därav 25 åker och 55 skog.

Prästkrönika och hembränningsbok

Att läsa alla gamla papper hr Andersson förvarar i sitt skrin skulle inte bli något lätt arbete och det går förresten inte vem som helst i land med. Åtskilliga roliga och intressanta saker kan man dock finna vid en hastig blick på de gulnade dokumenten. Bl.a. förvaras här en gammal dagbok från 1600-taletskriven av en präst ömsom på svenska ömsom på latin och på de sista bladen har Larums dåvarande ägare Niclas Pettersson börjat skriva sin egen familjs krönika. De första bladen i den åldriga boken saknas därför att Elias Anderssons farmor ibland behövde något att spola garn på när hon satt vid spinnrocken. Opp ungar och klipp några rör, kommenderade den respektingivande gumman och

då fick lille Elias och hans syskon snällt ta till saxen och göra ett hugg i den fina volymen vars innehåll sålunda reducerats i hemspånadens tjänst.

Men det finnes åtskilligt annat i matsäcksskrinet värt att studera. Som motsvarighet till vår tids mer eller mindre älskande motbok kan kanske beteckna den för åren 1788-1798 gällande "Qvittance-Bok till Petter Nilsson för Arrendes Spannmål som i Nåder upplåte husbehovsbränningen kommer att betala 10 år i januari med 4 lispund ren, sirid och kvarntorr råg eller dess värde i penningar", vilken bringar nutidens törstande man till vemodiga erinringar om den tid då mäskan jäste ofredad överallt på landsbygden. En gammal debetsedel från 1801 vittnar om att man höll ett öga på beskattningsmöjligheter även på den tiden, kanske man inte bör ge Wigfors några nya tips men annars är det rätt lustigt att se vad man fick erlägga skatt till på den tiden. Där finns tobaksavgift, skatt för fönsterlufte, begravnings- och kröningshjälp, djäknepengar och slottshjälp för att nu ta några av sedens rubriker.

Sjukdomsbot och kyrkträta.

Larumsskrinet har också sin medicinska avdelning, bestående av ett gammalt pappersfragment på vilket någon präntat ett löfte att ge bot för trollskott och andra slags skott, verk och diverse krämpor bra och effektivt, "din verk skall bortrinna som vattnet uti ån bortrinne", heter det bl.a. i den hoppingivande utfästelsen.

Ovanstående är bara ett litet axplock ur Larumsskrinets gamla svårtydda men innehållsrika handlingar. Ett noggrant studium därav skulle antagligen bringa mycket av intresse i dagen och Elias Andersson pysslar nog med en hel del av detta. Det kan väl hända att han så småningom också kommer att utöka innehållet med nya fynd ty hans intresse för flydda epoker tycks räcka en bra bit. F.n. underhåller han korrespondens med en gammal dam i USA – född i Hannäs – och av henne har han fått veta en hel del om hur det gick till när socknens kyrka förlades till nuvarande plats, vilket inte försiggick utan diverse meningsmotsättningar. På det sättet plockar hr Andersson bit för bit fram glimtar ur sin hemsockens historia och förskaffar sig på sitt stillsamma vis kunskap om månghandla ting som fallet i glömska för länge sedan.

Bland det intressantaste är att läsa de gamla undantagskontrakten, säger han. Där man kan se hur litet folk levde på förr i världen.

Nu när folk vill ha annat än litet att leva på kan ju sådana här studier vara intressanta och tankeväckande. Åtminstone tycker kyrkvärlden i Larum det, där han sitter vid sitt innehållsrika gamla matsäcksskrin.

Ellson